

همایش مشکلات گسترش پایدار

دموکراسی در تاجیکستان

در روزهای پایانی مهرماه ۱۳۷۷، شهر دوشنبه پایتخت تاجیکستان شاهد برپایی یک سمینار بین‌المللی بود که در آن مقامات، محققان و پژوهشگران داخلی و خارجی شرکت داشتند. در این گردهمایی که به مدت سه روز (۲۴-۲۲ مهر ۱۳۷۷) ادامه داشت، مشکلات موجود بر سر راه گسترش پایدار دموکراسی در تاجیکستان مورد بررسی قرار گرفت.

در نخستین روز سمینار (بیست و دوم مهر) تنی چند از مقامات تاجیکستان و نمایندگان سازمانهای بین‌المللی و نمایندگی‌های دیپلماتیک مقیم دوشنبه سخنرانی نموده و دیدگاههای خود را در زمینه مسایل تاجیکستان و آینده این کشور بیان داشتند، که به اهم نکات عنوان شده از سوی آنان اشاره می‌گردد.

آقای صفرعلی صفراف مشاور ارشد رئیس‌جمهوری تاجیکستان، برپایی این سمینار را جهت شناسانیدن موقعیت سیاسی آن کشور به جهان مفید خواند.

آقای پائولولمبو نماینده برنامه رشد و گسترش سازمان ملل متحد در تاجیکستان، تأکید کرد که برگزاری چنین سمیناری به عنوان یک رویداد بزرگ در تاجیکستان بوده و در واقع زمینه‌ای برای گسترش دموکراسی می‌باشد و موقعیت دولت آن کشور را قوی‌تر خواهد ساخت. وی اضافه نمود که، عنصر اقتصادی مهمترین عامل تقویت روند دموکراسی در تاجیکستان است و این کشور در آینده سردمدار صلح و ثبات در این منطقه خواهد شد.

ساکسینا رئیس امور غیرنظامی سازمان ملل متحد در تاجیکستان، ضمن ابراز خوش‌بینی نسبت به روند صلح، اظهار داشت که در هیچ جای دنیا چنین سرعتی را در روند صلح نمی‌توان مشاهده کرد. وی افزود مردم تاجیک در حال گذر به دموکراسی هستند و برپایی این سمینار از مشخصه‌های آن می‌باشد.

آقای بیلوف سفیر روسیه در تاجیکستان، در مقاله خود «نقش روسیه در ثبات تاجیکستان» را مورد بررسی قرار داد. وی موقعیت و جغرافیای سیاسی تاجیکستان و عدم وجود یک شالوده اقتصادی مناسب را از جمله عوامل بروز درگیری‌های این کشور برشمرد و

تأکید نمود که حضور نظامی روسیه در تاجیکستان، از عوامل ثبات در این کشور است و روسیه تمام مساعی خویش را برای کمک به روند صلح به کار خواهد گرفت.

آقای ابراهیم عثمان اف رئیس کمیته علوم و فرهنگ مجلس عالی تاجیکستان، پیرامون موضوع «تحکیم دولت در تاجیکستان» صحبت نمود و اظهار داشت که ماهیت دنیوی بودن دولت تاجیکستان به معنای بی دینی و ضدیت با دین نمی باشد، بلکه به عنوان زندگی مسالمت آمیز طبقات مختلف جامعه تلقی می گردد، به همین منظور طرفین باید به قوانین موجود احترام بگذارند و کمیسیون آشتی ملی نیز تنها در راستای این قوانین عمل نماید. نامبرده با اشاره به فعالیت قانونی ده حزب سیاسی در تاجیکستان افزود، زمانی که اراده مردم در نظر گرفته شود، حاکمیت دولت دموکراتیک خواهد شد.

آقای عبدالنبی ستارزاده عضو کمیسیون آشتی ملی، در مورد «جنبه های سیاسی و اجتماعی پایداری روند دموکراسی در تاجیکستان»، اظهار داشت که در سال ۱۹۹۲ روند دموکراسی با ایجاد سامانه چندحزبی شروع شد ولی با بروز جنگ داخلی از میان رفت. نامبرده ایجاد زمینه های لازم برای تفکر چندحزبی در رسانه های آزاد، از میان برداشتن عواملی که بیشتر باعث درگیری های داخلی شده بود، برقراری روابط مناسب با کشورهای دور و نزدیک، ایجاد اقتصاد آزاد و مالکیت خصوصی به اشکال مختلف و سرانجام برقراری عدالت اجتماعی را به عنوان عوامل مؤثر در ایجاد و تحکیم دموکراسی در تاجیکستان مورد تأکید قرار داد.

آقای عبدالغنی محمدعظیم اف رئیس انجمن سیاست شناسان تاجیکستان، ضمن اشاره به نقش کمیسیون آشتی ملی و دولت تاجیکستان در برقراری صلح، وحدت تمام نواحی آن کشور را تنها راه برقراری صلح و به وجود آمدن «شاهراه وحدت» و اتصال مناطق بدخشان، غرم، ختلان، دوشنبه و خجند به یکدیگر توسط آن شاهراه ارتباطی دانست.

در دومین روز سمینار (بیست و سوم مهر)، شرکت کنندگان در آن، با توجه به موضوع مقالات میان چهار کمیته فرعی: بین المللی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی تقسیم شدند. گفتنی است که خانم دکتر الهه کولایی استاد دانشگاه تهران که در این سمینار شرکت کرده بود، ریاست کمیته بین المللی را برعهده داشت. مهمترین نکات سخنرانی های دومین روز سمینار به قرار ذیل می باشد.

خانم کامل اوا عضو مرکز مطالعات بین المللی و اقتصاد جهانی، پیرامون «مشکلات

استحکام روابط تاجیکستان و قرقیزستان» صحبت نمود و افزود، با وجود مذاکرات مقامات عالی‌رتبه طرفین، هنوز هم مشکلات مرزی بین دو کشور موجود می‌باشد و در نواحی هم‌مرز درگیری‌های محلی به چشم می‌خورد. وی متذکر شد که در مناطق مورد مناقشه دو کشور، معادن اورانیوم وجود دارد.

دابوویسکی عضو آکادمی علوم تاجیکستان، مقاله خود را در خصوص «همسایگان تاجیکستان و انتخاب متحدین» ارائه و اظهار داشت که در تاجیکستان الگوهایی برای حکومت مطرح است و برخی الگوی اتحاد شوروی سابق را پیشنهاد می‌کنند. وی اضافه کرد که، با توجه به خطراتی که از سوی افغانستان، تاجیکستان را تهدید می‌نماید، پیاده نمودن یک سیاست راهبردی بسیار مهم می‌باشد و لازمه ثبات منطقه همکاری همه کشورها با یکدیگر است.

اشپک عضو مرکز مطالعات بین‌المللی و اقتصاد جهانی، در زمینه «گسترش و تقویت روابط سنتی بین جمهوری تاجیکستان و هند و تأثیر آن در تقویت روند صلح تاجیکستان» مطالبی را بیان داشت و با اشاره به زمینه‌های مساعد همکاری دو کشور در بخش معادن و داروسازی، همکاری با هندوستان را برای حل مسایل تاجیکستان مفید خواند.

سمی‌اف یکی دیگر از اعضای مرکز مطالعات بین‌المللی و اقتصاد جهانی، مقاله‌ای در خصوص «تاجیکستان و ایالات متحده آمریکا و اولویت رابطه دوجانبه» ارائه و اظهار داشت که، دولتهای خارجی در تاجیکستان هریک به دنبال منافع خویش هستند. آمریکا در اینجا دارای منافع اقتصادی و جغرافیای سیاسی است. روابط روسیه و ایران با تاجیکستان باعث می‌گردد تا آمریکا نیز در این منطقه به فعالیت پردازد و از مسایل تاجیکستان به نفع خود استفاده نماید. وی تصریح کرد که آمریکا یکی از نخستین کشورهایی بود که تاجیکستان را به رسمیت شناخت و در جهت گسترش دموکراسی در این کشور مساعدت نمود.

آقای محمدعظیم‌اف رئیس انجمن سیاست‌شناسان تاجیکستان، پیرامون «روابط تاجیکستان و چین» سخن گفت و با اشاره به روابط روبه‌گسترش دو کشور و مذاکرات آنها با قزاقستان و قرقیزستان در خصوص خطوط مرزی، اظهار داشت که از دیدگاه چین، تاجیکستان گرچه به عنوان یک کشور ضعیف در شرق کناره محسوب می‌گردد، ولی روابط تجاری با آن کشور می‌تواند مفید باشد و نقش چین در مناسبات بین‌المللی تاجیکستان بسیار مهم می‌باشد.

خانم دکتر الهه کولایی استاد دانشگاه تهران، که از سوی جمهوری اسلامی ایران در این گردهمایی شرکت کرده بود، درباره «چالشهای همگرایی در آسیای مرکزی» مطالبی را ارائه نمود. وی خاطر نشان ساخت که اقتصاد این جمهوریها میراث شوروی و به طور پیچیده‌ای درهم تنیده شده است. البته پس از فروپاشی شوروی، اقتصاد این جمهوریها در مسیر جدایی از یکدیگر قرار گرفت و جمهوریهای سابق شوروی برای کسب استقلال هرچه بیشتر، جدا شدن از یکدیگر را در برنامه کار خود قرار دادند و به جستجوی شرکای تجاری جدید پرداختند. بدین ترتیب، تمایلات استقلال طلبانه جمهوریها و اصولاً گرایشهای سیاسی آنان، همبستگی این اقتصادها را نادیده گرفته بود ولی بزودی رهبران CIS از اوایل سال ۱۹۹۳ تحکیم روابط اقتصادی فی مابین را مورد توجه قرار دادند و بتدریج در مورد جریان آزاد کالا و خدمات و نیروی کار و سرمایه، قراردادهایی را در میان خود امضاء نمودند و به این ترتیب، روند همگرایی را مورد توجه قرار دادند.

خانم فیض لینا عضو مرکز مطالعات بین‌المللی و اقتصاد جهانی، در خصوص «جایگاه تاجیکستان در پیچیدگی امنیتی آسیای مرکزی» صحبت نمود و گفت: به دلیل اهمیت و تأثیرگذاری روسیه در منطقه نمی‌توان آن کشور را از این منطقه جدا نمود. از سوی دیگر، در الگوی آسیای مرکزی، نقش ایران، افغانستان و پاکستان رانیز باید مورد توجه قرار داد. قبل از هرچیز، مسایل نظامی در این منطقه مطرح می‌باشد و هنوز سامانه مخابراتی و شبکه راهها و خطوط انتقال انرژی گسترش پیدا نکرده است. وی افزود، تاجیکستان در مرکز این منطقه امنیتی قرار دارد و کانون اساسی تشنج مناطق جنوبی آن کشور است، لذا برای کنترل آن، تاجیکستان باید خود ابتکار عمل را به دست گیرد.

خانم دادبایوا یکی دیگر از اعضای مرکز مطالعات بین‌المللی و اقتصاد جهانی، طی مقاله‌ای به «جنبه‌های همگرایی تاجیکستان به جامعه اوراسیایی» پرداخت و اظهار داشت، با وجود آنچه در اروپا در خصوص اتحاد کشورهای آن منطقه رخ داد، در آسیای مرکزی بازار مشترکی ایجاد نشد، در حالی که به وجود آوردن بازار مشترک آسیای مرکزی یکی از مسایل مهم در همگرایی کشورهای منطقه می‌باشد. نامبرده تأکید نمود که این کشورها باید دارای فضای واحد اقتصادی و نظامی باشند و فضای یکپارچه قبلی را مجدداً احیا نمایند.

در آخرین روز سمینار (بیست و چهارم مهر) رؤسای کمیته‌های فرعی نظرات خویش

را، که شامل پیشنهادات و توصیه‌های این گردهمایی به دولت تاجیکستان بود، ارائه نمودند. آقای محمدجان شکوری رئیس کمیته اصطلاحات آکادمی علوم تاجیکستان، با اشاره به تمدن غنی ایرانی که تاجیکستان را نیز شامل می‌شود، بر ایجاد روابط با سایر کشورهای جهان، به‌ویژه کشورهای هم‌زمان، تأکید نمود و رمز موفقیت ملت تاجیک را تمسک جستن به تمدن ایرانی دانست.

آقای آلکساندر اومنف عضو مرکز مطالعات بین‌المللی و اقتصاد جهانی، گفت تهران تلاش می‌نماید تا بین مخالفین در تاجیکستان صلح برقرار گردد و روی این اصل، مواضع روسیه و ایران یکی است. وی همچنین خاطرنشان نمود که در ایران با وجود آنکه ملیت‌های مختلف در کنار هم زندگی می‌کنند ولی به دلیل وجود یک ایدئولوژی، مسأله قومیت مطرح نمی‌شود.

ستارزاده عضو کمیسیون آشتی ملی، ضمن ترغیب ادامه روند صلح در تاجیکستان، پایدار کردن روندهای دموکراسی در آن کشور را از اقدامات اساسی دانست و به همین منظور، بر یگانگی زبان و وجود یک اندیشه ملی برای اتحاد ملت و دولت تاجیکستان تأکید نمود. آقای محمدعظیم اف رئیس انجمن سیاست‌شناسان تاجیکستان، گفت حل مسایل داخلی و مرتبط نمودن مناطق شمالی و جنوبی تاجیکستان بایکدیگر در اولویت قرار دارد. همت‌زاده عضو دیگر کمیسیون آشتی ملی، با بیان اینکه فرهنگ تاجیک‌ها از اسلام جدا نیست، افزود که باید ملیت و قومیت را در تاجیکستان از یکدیگر جدا نمود و به موضوع ملیت اسلامی بها داد، زیرا تنها راه نجات و اتحاد قومیت‌های مختلف آن کشور توجه به اعتقادات مردم مسلمان می‌باشد.

خانم دکتر الهه کولایی به‌عنوان ریاست کمیته بین‌المللی سمینار، ضمن بیان مسأله طالبان در افغانستان، به اتحاد کشورهای تاجیکستان، ایران و روسیه اشاره نمود و آن را برای مقابله با طالبان ضروری دانست. وی همچنین خاطرنشان نمود که مسأله هویت ملی در تاجیکستان از اساسی‌ترین عوامل اتحاد مردم آن کشور می‌باشد و به همین منظور، ضروری است تاجیکستان روابط خود را با کشورهای همسایه از جمله جمهوری اسلامی ایران، توسعه دهد.

سعید نقی‌زاده

مرکز مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز